

ویژه‌نامه تا انتخاب یازدهم (۷)
نسبت‌سنجی دیدگاه‌های نامزدها با
اصول سیاست خارجی در کلام
رهبر معظم انقلاب اسلامی

کد موضوعی: ۲۶۰
شماره مسلسل: ۱۳۰۱۷

خردادماه ۱۳۹۲

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	مقدمه
۳	فصل اول - اولویت‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در سیاست‌های کلی نظام و رهبری
۱۲	فصل دوم - مواضع نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری در حوزه سیاست خارجی
۲۵	نتیجه‌گیری
۳۰	منابع و مآخذ

ویژه‌نامه تا انتخاب یازدهم (۷) نسبت‌سنجی دیدگاه‌های نامزدها با اصول سیاست خارجی در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی

چکیده

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مبتنی و متکی بر اصول و ارزش‌هایی است که در قانون اساسی و نیز در کلام حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری بازتاب یافته است. اهمیت مباحث سیاست خارجی به حدی است که مسائل مربوط به این حوزه بخش مهمی از مواضع اعلامی کاندیداهای یازدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری را به خود اختصاص داده است. این گزارش ضمن تشریح ترجیحات و اصول سیاست خارجی کشور به ویژه از منظر مقام معظم رهبری، دیدگاه هریک از کاندیداها را در این حوزه تبیین می‌کند.

مقدمه

یکی از مباحث مهم و مناقشه‌برانگیز در انتخابات ریاست‌جمهوری کشورها مسائل مربوط به حوزه سیاست خارجی آنهاست. در واقع انتخابات در همه جای دنیا همواره پیوند نزدیک و فزآینده‌ای با مسائل سیاست خارجی دارد. بر همین اساس در

جمهوری اسلامی ایران نیز تحت تأثیر مؤلفه‌ها و ملاحظاتِ چون موقعیت ژئوپلیتیک کشور، گفتمان و مواضع اصولی نظام در قبال روندها و فرآیندهای جهانی و نوع ارتباط آن با قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، مسائل سیاست خارجی، دیپلماسی و روابط خارجی از اهمیت ویژه‌ای در کارزار انتخابات برخوردار است. به همین دلیل است که در رقابت‌های انتخاباتی نامزدهای یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری، موضوعات مرتبط با حوزه سیاست خارجی جایگاه خاصی در تبلیغات، مناظرات و مواضع نامزدها پیدا کرده است.

از این رو، با توجه به اهمیت موضوع، ضرورت بالایی برای آشنایی با مواضع و برنامه‌های نامزدها و جریان‌ات سیاسی شرکت‌کننده در انتخابات پیرامون مسائل و محورهای مهم سیاست خارجی کشور احساس می‌شود. به‌ویژه این موضوع از حیث میزان تطابق و سازگاری مواضع اعلامی نامزدها با اولویت‌های سیاست خارجی کشور که براساس قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام و رهبری تنظیم شده است، قابلیت بررسی دارد. با توجه به مواضع و رویکرد نامزدها در قبال مسائل حوزه سیاست و روابط خارجی، در این گزارش تلاش می‌شود تا نسبت این مواضع با مبانی و اصول سیاست خارجی کشور که به‌ویژه منعکس در کلام و گفتمان مقام معظم رهبری است مورد بررسی قرار گیرد.

فصل اول - اولویتهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در سیاست‌های کلی نظام و رهبری

مطالعه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد؛ به دلیل اهمیت اسلام و مبانی معرفتی دینی در رویکرد و نظریه نظام سیاسی، سیاست خارجی به عنوان نیمه دوم و مکمل نظام سیاسی داخلی می‌بایست، «رسالت‌گرا»، «عدالت‌طلب»، «مسئول در مقابل سرنوشت انسان‌ها»، «ظلم‌ستیز و استکبارستیز»، بوده و در جهت «تحقق پیروزی نهایی ارزش‌ها و محور قدرت‌های ستمگر» گام بردارد. اکنون به تفصیل به بررسی دیدگاه مقام معظم رهبری در حوزه سیاست خارجی می‌پردازیم.

۱. ماهیت اسلامی و انقلابی سیاست خارجی

از نظر رهبر انقلاب، اسلام عنصر اصلی نظام سیاسی، عامل هویت‌بخش و وحدت در جامعه و همچنین معرف هویت کشور در سطح بین‌المللی است. از این رو اسلام می‌باید جهت‌دهنده اصلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران باشد؛ «دین اسلام بلکه همه ادیان الهی سیاست و علم و زندگی و مسائل اجتماعی را در متن خود دارند. نمی‌شود کسی به بخشی از دین معتقد و عامل باشد و به بخشی دیگر نباشد. دین، اداره‌کننده زندگی انسان در همه صحنه‌ها، از جمله صحنه سیاست است».^۱

رهبر معظم انقلاب در کنار ماهیت اسلامی، برای نظام سیاسی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ماهیت انقلابی نیز قائل است و می‌فرماید: «اصول

۱. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۴، ص ۴۳.

سیاست خارجی ما از اصول انقلاب ما جدا نیست»^۱ «اصول سیاست خارجی ما همان اصول همیشگی است و هیچ تفاوت و تغییری در مبانی و اهداف کلی و راهبردی سیاست خارجی ما وجود ندارد. ما همان هدفی را که از اول انقلاب تا امروز در امر سیاست خارجی دنبال کرده‌ایم، الان هم دنبال همان هدفیم»^۲.

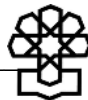
۲. وحدت اسلامی و برقراری رابطه با کشورهای اسلامی

یکی از اولویت‌های مهم نظام اسلامی در عرصه سیاست خارجی، زمینه‌سازی برای تقویت وحدت اسلامی و از میان بردن اختلافات است، تا از این طریق مسلمانان، فراسوی اختلافات به‌عنوان یک امت واحده، ظاهر شوند و جایگاه خود را در مناسبات جهانی بازیابند. هدف مرکزی نظام اسلامی که در مقام الگوی کشورها و جنبش‌های اسلامی قرار گرفته است، تلاش در جهت رفع این مسئله و تبدیل حجم مسلمین و منابع در اختیار آنها به‌عنوان مؤلفه‌ای در راستای ایجاد اتحاد مسلمانان و احیای جایگاه مسلمین در سطح جهانی می‌باشد.^۳

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و رؤسای نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور، ۱۳۸۳، ص ۱۱۱.

۲. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و رؤسای نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور، ۱۳۸۳، ص ۱۱۱.

۳. سخنان افتتاحیه نشست سازمان کنفرانس اسلامی در تهران، ۱۳۷۶.

۳. مبارزه با استکبار، دفاع از مظلومان عالم و تلاش برای برقراری عدالت در جهان رهبر انقلاب برای سیاست خارجی علاوه بر تعقیب منافع ملی رسالت‌های دیگری نیز قائل هستند، از جمله مبارزه با استکبار، دفاع از مظلومان عالم و تلاش برای برقراری عدالت در جهان.

در کلام رهبری استکبار عبارت از «یک نظام سلطه‌گرا» می‌باشد که گرچه در قالب دولت‌های سلطه‌طلب نمود می‌یابد ولی این دولت‌ها در حقیقت نمود و نماینده آن دسته از کمپانی‌ها و شرکت‌های قدرتمندی هستند که در صدد چپاول اموال ضعیفان هستند.^۱ از نظر ایشان مقصود از مبارزه با استکبار لشکرکشی و حمله نظامی نیست، بلکه افشاگری و آگاه‌سازی ملت‌های جهان هست که از مهمترین رسالت‌های دستگاه دیپلماسی و سیاست خارجی به‌شمار می‌رود.^۲

در مجموع از بیانات رهبر معظم انقلاب چند نکته برداشت می‌شود که هدف سیاست خارجی، پیگیری منافع ملی با معیار ارزش‌هاست. سیاست خارجی حکومت اسلامی به دنبال دستیابی به صلح از مجرای برقراری عدالت است.

«آنچه که امروز حرف و مسئله ماست، این است: مسئله فلسطین از لحاظ اسلامی برای همه مسلمانان از جمله برای ما یک مسئله اساسی و یک فریضه است.

۱. سخنرانی ۱۳۸۳/۸/۲۴.

۲. ایشان در بیانات به مناسبت روز مبارزه با استکبار جهانی، سال ۱۳۷۵ فرمودند: «ملت ایران که می‌گوید ما با استکبار مبارزه می‌کنیم، مقصودش این نیست که ما لشکرکشی می‌کنیم، تا در خلیج فارس، ناوگان آمریکا را مثلاً بمباران کنیم! مبارزه ما، این نیست. حتی ملت ایران و مسئولان کشور، نمی‌گویند که ما کاری می‌کنیم که به دست آمریکای قلدر بهانه بدهیم، تا در موقعیتی، حرکت تندرجوانه‌ای علیه جمهوری اسلامی بکند. پس، معنای مبارزه، مبارزه نظامی به آن شکل نیست.

همه علمای شیعه، سنی، گذشته و قدما، تصریح دارند که اگر بخشی از میهن اسلامی در تصرف دشمنان اسلام قرار گرفت، اینجا وظیفه همه است که دفاع کنند، تا بتوانند سرزمین‌های غصب شده را برگردانند.^۱

تحقق خواسته‌ها و آرمان‌های نظام و انقلاب اسلامی می‌باید از سرعت عمل و همچنین ابتکار عمل لازم و داشتن دیپلماسی فعال در مسئله ارتباطات خارجی برخوردار باشند.^۲

مسئله مبارزه با رژیم صهیونیستی از منظر استکبارستیزی و ظلم‌ستیزی قابل طرح است، زیرا اسرائیل و استقرار آن در دل جوامع اسلامی، نمود توطئه‌ای است از سوی نظام استکباری جهت خوار و خفیف کردن مسلمین و تضييع حقوق یک ملت و ازاین‌رو مبارزه با این دولت از چند جهت در ذیل اصول متقن سیاست خارجی جمهوری اسلامی قرار می‌گیرد.

۴. سلطه‌ستیزی و عدم سلطه‌پذیری و برقراری رابطه عادلانه با تمام کشورها

از منظر رهبر انقلاب معیار ارتباط با کشورها در عرصه روابط بین‌الملل عدم وجود رابطه سلطه است و جمهوری اسلامی ایران با هر کشوری که قصد سلطه ندارد، آماده برقراری ارتباط است. از طرف دیگر خود جمهوری اسلامی ایران نیز قصد سلطه بر هیچ کشوری را ندارد. «ما روابط ناشی و برآمده از نظام سلطه در سیاست بین‌المللی را رد می‌کنیم؛ قبول نداریم. خودمان هم در هویت و شخصیت جمهوری

۱. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۸، ص ۱۰۲.

۲. همان، ص ۲۱.

اسلامی مانع می‌شویم از اینکه وارد نظام سلطه شویم و اجازه دهیم که بر ما سلطه‌ای به‌وجود بیاید یا خود ما بخواهیم سلطه‌گری کنیم. ما این فکر را در دنیا ترویج و منعکس می‌کنیم و براساس آن کار می‌کنیم؛ این اساس سیاست ماست»^۱.

ایشان موضوع ارتباط با آمریکا را نیز از این زاویه تحلیل می‌کنند و برقراری ارتباط با این کشور را تا زمانی که آمریکا به‌دنبال تحمیل شروط و خواسته‌های خود هست مردود می‌دانند و معتقدند تا زمانی که، آمریکا نماینده این روح استکباری و سلطه‌گری است جمهوری اسلامی نمی‌تواند با آن کشور مذاکره کند و مذاکره تنها هنگامی ممکن است که آمریکا ابعاد این روح استکباری را در رابطه با ایران کنار بگذارد.^۲

رهبری معظم انقلاب در سخنان متعددی، لزوم برقراری روابط حسنه و عادلانه را از اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی دانسته‌اند و در جایی تأکید داشته‌اند که «اصلی مانند اصل نه شرقی و نه غربی، منافاتی با ارتباط ندارد». ولی این برقراری روابط باید «بر مبنای تفکر و اعتقاد و راه اسلامی» باشد و بر مبنای اصول اسلامی ضمن نفی رابطه سلطه‌آمیز، بر روابط حسنه و عادلانه تأکید کند.

۵. اصالت رویکرد مردم‌محوری در سیاست خارجی ایران

از نظر رهبر انقلاب، نظام جمهوری اسلامی تجلی خواسته‌های مردمی در سطح داخلی است و سیاست خارجی و روابط بین‌الملل نیز باید در جهت تحقق خواسته‌های

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و رؤسای نمایندگی‌های جمهوری

اسلامی ایران در خارج از کشور، ۱۳۸۳، ص ۱۱۱.

۲. ر.ک سخنان ۱۳۷۸/۳/۱۲ و ۱۳۶۹/۲/۱۲.

مردم حرکت کند. «ما در انقلابمان، از اول چند اصل را فهمیدیم... یکی از این اصول این بود که هر نظامی که برپایه مردم بنیانگذاری نشده باشد، ماندنی نیست. مردم هستند که می‌توانند نظامی را به‌وجود آورند و وقتی به‌وجود آوردند، حفظ کنند؛ ولو تمام قدرت‌ها با آنها مخالفت کنند»^۱.

ایشان معتقدند «عمق جبهه سیاسی ما ملت‌ها هستند»^۲ و ارتباط با دولت‌ها را از زاویه رفع نیازهای اقتصادی، مادی و علمی و نیز داشتن دوست‌های خوب و قابل اطمینان برای جمهوری اسلامی ایران تحلیل می‌کنند.^۳

۶. استفاده از ظرفیت سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی

از نگاه رهبر معظم انقلاب سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی دارای دو آسیب اساسی هستند، نخست اینکه این سازمان‌ها استانداردهای دوگانه‌ای در برخورد با مسائلی نظیر حقوق بشر، دموکراسی و ... دارند و به‌عبارت دیگر معیار یکسانی را به‌کار نمی‌گیرند. دوم اینکه نقش قدرت‌های بزرگ به‌ویژه آمریکا در جهت‌دهی به این نهادها و استفاده از این نهادها به‌عنوان بازوی اجرایی برای پیشبرد مقاصد خویش بسیار پررنگ هست و قدرت‌های جهانی قصد دارند از این نهادها برای اعمال سلطه و نفوذ بر کل جهان استفاده کنند.

۱. سخنرانی در دیدار با روحانیون، مسئولان و گروهی از اقشار مختلف مردم شهرهای دامغان، رفسنجان، بندر گز، شهریار و زاهدان، مسئولان و کارکنان هواپیمایی جمهوری اسلامی، مسئولان و کارکنان سازمان حفاظت اطلاعات ارتش و مسئولان و مربیان نهضت سوادآموزی، ۱۳۶۸، ص ۳۹۹.

۲. به نقل از راهبردهای سیاست خارجی برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری، ص ۶۰.

۳. همان، ص ۳۱.

با این وجود، ایشان تأکید دارند که دستگاه دیپلماسی و سیاست خارجی می‌بایست بنابه ضرورت‌های جمهوری اسلامی ایران از ظرفیت حداقلی این نهادها نهایت استفاده را ببرد. «ما در صحنه سیاست خارجی نیازهایی داریم که این نیازها به هیچ‌وجه قابل اغماض نیست. من بارها - یعنی از زمان ریاست جمهوری - این مسئله را دائماً به وزارت خارجه گفته‌ام و تکرار کرده‌ام که ما باید در ارتباطات دوجانبه، ارتباطات منطقه‌ای و در مجامع جهانی حضور فعال داشته باشیم و نباید هیچ مجمع جهانی را که در آن عضو هستیم، دست‌کم بگیریم. اینکه ما مایوس بشویم و بگوییم فایده‌ای ندارد، گوش نمی‌کنند؛ غلط است. همه چیز فایده دارد؛ همه تلاش‌ها فایده دارد».^۱

۷. اتخاذ و اجرای سیاست خارجی فعال

از نظر رهبر انقلاب اتخاذ سیاست تدافعی از قابلیت کنشگری، تأثیرگذاری و قدرت عمل جمهوری اسلامی کاسته و مانع از صدور ارزش‌ها و پیام‌های انقلاب اسلامی خواهد شد و رویکرد اعتراضی جمهوری اسلامی ایران نسبت به مناسبات بین‌الملل و سیاست‌های قدرت‌های بزرگ و ظلم و ناعدالتی آنها نسبت به ملت ایران و سایر ملت‌ها تنها در صورت اتخاذ سیاست‌های تهاجمی است که با موفقیت همراه خواهد شد. از نظر رهبر انقلاب اتخاذ سیاست فعال در زمینه‌هایی که غرب مدعی آنهاست و

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و رؤسای نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور، ۱۳۸۳، ص ۱۱۱.

جمهوری اسلامی ایران را به نقض آنها متهم می‌کند، می‌بایست در دستور کار سیاست خارجی و دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران قرار گیرد. از جمله این موارد می‌توان به حقوق بشر، حقوق زن و سلاح‌های اتمی اشاره کرد.^۱

۸. ضرورت تشنج‌زدایی در سیاست خارجی

رهبر انقلاب ضمن اعتقاد به در پیش گرفتن سیاست خارجی تهاجمی بر تشنج‌زدا بودن رفتار فرامرزی نیز تأکید دارند. ایشان همواره در بیانات خود بر توسعه‌طلبانه نبودن انقلاب و نظام اسلامی تأکید داشته‌اند. از نظر ایشان پیام انقلاب برای رسیدن به گوش جهانیان نیاز به تجاوز و کشورگشایی ندارد.

ایشان تشنج‌زدایی را جزء سیاست‌های اعلام شده جمهوری اسلامی ایران دانسته و به استثنای رژیم صهیونیستی و آمریکا که آنها را دشمن همیشگی جمهوری اسلامی ایران می‌دانند، بر ضرورت تشنج‌زدایی در سیاست خارجی تأکید دارند. «... هرچه می‌توانید، باید سعی کنید تشنج را بکاهید، ارتباطات را مستحکم‌تر نمایید و رفتارها را رفتارهای اطمینان‌بخش‌تری بکنید، تشنج‌زدایی هیچ‌وقت به معنای نقض سیاست‌های اعلام شده مستدل و منطقی ما نیست».^۲

۱. به نقل از بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و رؤسای نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور، ۱۳۸۳، ص ۱۱۱.

۲. به نقل از کتاب راهبردهای سیاست خارجی برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری، دفتر حفظ و نشر آثار ایشان،

۹. رعایت عزت، حکمت و مصلحت، معیار ارزیابی رفتار، گفتار و کردار

سیاست خارجی و دستگاه دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران

در دیدگاه مقام معظم رهبری سه اصل «عزت، حکمت و مصلحت» سه اصل محوری و ثابتی است که سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران باید بر مبنای آنها شکل بگیرد. ایشان این سه اصل را «یک مثلث الزامی برای چارچوب ارتباطات بین‌المللی» دانسته و همچنین تعامل ایران با جهان را در سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور بر مبنای این سه اصل پیش‌بینی کرده‌اند که لازم است مبنای رفتار، گفتار و کردار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران قرار گیرد. معنای عزت از نظر ایشان خدشه وارد نکردن بر عزت اسلامی در مجموعه رفتار، گفتار و کردار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است. از نظر ایشان «معنای عزت این است که جامعه و نظام اسلامی، در هیچ‌یک از برخوردهای بین‌المللی خود، نباید طوری حرکت کند که منتهی به ذلیل شدن اسلام و مسلمین شود».^۱

حکمت به معنای منطق و عقلانیت در سیاست خارجی است. در این معنا می‌بایست از تصمیمات احساسی، هیجانی و عاطفی پرهیز کرده و بر آینده‌نگری تصمیمات، جنبه‌های غیرمادی تصمیمات و جهتگیری‌ها نیز توجه داشته باشد. از نظر ایشان «حکمت، یعنی نظام اسلامی حکیمانه کار کند و از روی احساسات و بی‌توجه به منافع و شرایط لازم و بهره‌هایی که ما باید از رابطه با دنیا بگیریم،

۱. سخنرانی در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی در آستانه یازدهمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران، ۱۳۶۸، ص ۴۵۰.

حرکت نکند. دید باید کاملاً حکیمانه و پخته باشد. ای بسا ما با یک دشمن که در نهایت هم برخورد داریم، الان بایستی بنشینیم با او طرح دوستی بریزیم. این، حکمت است. خیال نکنید اینها از اسلام نیست؛ خیر، آنجایی که جایش باشد، از اسلام است؛ کما اینکه رسول اکرم (ص) با خیلی‌ها - از جمله با یهود اطراف مدینه - مذاکره کرد.^۱

در نهایت از نظر ایشان عنصر مصلحت، به معنای در نظر گرفتن مصلحت نظام اسلامی در کردار، گفتار و رفتار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است و از این رو با مصلحت شخصی و گروهی متفاوت و متمایز است. «و اما مصلحت. مراد، مصلحت شخص من و شما نیست، ... مصلحت، یعنی مصلحت انقلاب، و این مصلحت همه جانبه است؛ یعنی از رفتار شخصی ما به خصوص شما شروع می‌شود».^۲

فصل دوم - مواضع نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری در حوزه سیاست خارجی

موضوع هسته‌ای، تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران، بیداری اسلامی، رابطه با برخی کشورها نظیر ایالات متحده و... در سال‌های اخیر به مهمترین مسائل سیاست خارجی کشورمان تبدیل شده و کشور با چالش‌های متعددی در این حوزه‌ها مواجه شده است. از این رو لازم است با بررسی دیدگاه نامزدها به تبیین مسائل آینده سیاست خارجی کشور بپردازیم. لذا در این بخش از گزارش مواضع نامزدها در حوزه

۱. سخنرانی در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی در آستانه یازدهمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران، ۱۳۶۸، ص ۴۵۰.

۲. بیانات در دیدار با مسئولان وزارت امور خارجه و سفرا و کارداران جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۰، ص ۹۴.

سیاست خارجی شرح داده می‌شود. این مواضع که در برنامه‌هایی چون مناظرات تلویزیونی و یا مستندها، نطق‌ها و تبلیغات انتخاباتی انعکاس یافته است، مهمترین مسائل و موضوعات کشور در حوزه سیاست و روابط خارجی را به قرار ذیل توضیح می‌دهد:

الف) دیدگاه کلی

در این بخش دیدگاه کلی نامزدها نسبت به رویکردهای سیاست خارجی، منطقه‌گرایی، رابطه با همسایگان و موضوعات کلی سیاست خارجی بررسی می‌شود.

۱. سعید جلیلی: دیدگاه کلی این نامزد مبتنی بر مقاومت ارزش‌گراست به این معنا که معتقد است می‌توان قدرت هژمون را براساس ارزش‌های نظام اسلامی به چالش طلبید. درواقع وی دیدگاهی ضد هژمونیک‌گرایی دارد و معتقد به دفاع از حقوق و ارزش‌های ملت در برابر سلطه هژمون است.

وی معتقد است سیاست خارجی حوزه اندیشه است که باید بر مبنای اسلام ناب اجرا شود. به عقیده وی یک مدیریت هوشمند که گفتمان اسلام ناب را باور داشته باشد می‌تواند مسائل سیاست خارجی را به سرانجام برساند.

۲. غلامعلی حداد عادل: مقاومت مدبرانه و عزت‌مداری به معنای پافشاری بر عزت و استقلال ملت دیدگاه کلی سیاست خارجی این نامزد است.

۳. محسن رضایی: این نامزد به مقاومت نتیجه‌گرا در عرصه سیاست خارجی معتقد است. وی استراتژی خود را استراتژی قیچی معرفی کرده به این معنا که یک لبه

قیچی کارآمدی اقتصادی و مدیریت اقتصادی قدرتمند است و لبه دیگر آن را دیپلماسی قوی و جلوگیری از هدر رفتن زمان تشکیل می‌دهد.

۴. **حسن روحانی:** دیدگاه کلی سیاست خارجی این نامزد تعامل‌گرایی است. به این معنا که ضمن حفظ منافع، حقوق و امنیت کشور باید از طریق ارتباط و تعامل با جامعه جهانی به دنبال حل مشکلاتی چون تحریم‌های اقتصادی و مشکلات مربوط به پرونده هسته ای کشور باشیم. وی مذاکره صرف و بدون حصول نتیجه را مطلوب نمی‌داند. وی در مورد روابط با کشورهای همسایه معتقد به روابط برپایه اصل «حسن همجواری» است و تحقق این اصل را در عمل منوط به رعایت دو شرط اساسی، یکی احترام به تمامیت ارضی و دیگری عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر می‌داند. این نامزد مهمترین هدف دولت یازدهم را اعتمادسازی در روابط با کشورها و بسامان کردن وضعیت داخل از طریق تنش‌زدایی با دیگران مخصوصاً همسایه‌ها و ایجاد مدیریت مبتنی بر عقلانیت، تدبیر و قانونمندی در داخل می‌داند.

۵. **محمد رضا عارف:** این نامزد معتقد به برقراری صلح و گفتگو در سیاست خارجی و همگرایی در سیاست داخلی است. به نظر ایشان در سیاست خارجی دولت‌ها موظف به اجرای سیاست‌های کلی نظام هستند و علی‌الاصول سیاست راهبردی دولت عوض نمی‌شود ولی امکان ایجاد تعامل بیشتر برای بهبود روابط وجود دارد.

۶. **محمد غرضی:** این کاندیدا سیاست خارجی را انعکاس استعداد داخلی می‌داند و معتقد است نتیجه انسجام و رشد و توسعه داخلی است که در عرصه سیاست خارجی نمود پیدا می‌کند و تا سیاست داخلی موفقی نداشته باشیم در روابط خارجی موفق نخواهیم بود. به عقیده این نامزد هر کشوری که دارای استعداد داخلی وسیع و

پایگاه محکم باشد از سیاست خارجی قوی نیز برخوردار خواهد بود؛ ولی اگر در سیاست داخلی با سستی و شکاف مواجه باشد در خارج نیز با چالش‌های بزرگی مواجه خواهد شد.

این نامزد اولویت نخست در روابط خارجی ایران را گسترش روابط با همسایگان و تعمیق روابط با کشورهای اسلامی معرفی کرده و معتقد است روابط با همه همسایگان باید مبتنی بر اصل گسترش دوستی و تعامل، حفظ استقلال و عدم سلطه‌پذیری باشد.

۷. **محمدباقر قالیباف:** این نامزد راهبرد مقاومت مقتدرانه و رقابت هوشمندانه را راهبرد سیاست خارجی خود دانسته و معتقد است در چارچوب سند چشم‌انداز باید حرکت کرد و منافع و امنیت ملی و هویت ملی، دینی و انقلابی باید تضمین شود. وی محورهای دیپلماسی خود را تحقق انسجام داخلی، دیپلماسی فعال منطقه‌گرایی، فعال‌سازی دیپلماسی اقتصادی و دیپلماسی عمومی می‌داند. آقای قالیباف حوزه ژئوپلیتیکی را مهم‌ترین موقعیت برای امنیت ملی ایران توصیف می‌کند.

وی اولویت‌های سیاست خارجی خود را در سه سطح معرفی می‌کند: انسجام داخلی، ائتلاف منطقه‌ای و رقابت جهانی. یعنی برای شکل دادن به یک سیاست خارجی موفق باید به تقویت انسجام و توان داخلی مان بپردازیم، به‌جای تخاصم در سطح منطقه‌ای به‌سوی شکل دادن به ائتلاف‌های منطقه‌ای حرکت کنیم و نهایتاً در سطح بین‌المللی رویکردمان را معطوف به رقابت با هدف تأمین حداکثر منافعمان کنیم. وی همچنین بر اصول زیر تأکید می‌کند:

- ائتلاف‌های منطقه‌ای از طریق بهبود روابط در سطح منطقه‌ای و تنش‌زدایی با همسایگان،
- تقویت همکاری و تعاملات منطقه‌ای با کشورهای چهار منطقه ژئوپلیتیکی شامل جنوب غرب آسیا، شمال آفریقا، قفقاز و نهایتاً آسیای مرکزی،
- مقابله با سیاست ایران‌هراسی غرب از طریق دیپلماسی فعال،
- ضرورت طرح ایران به‌عنوان پرچمدار صلح در منطقه و استفاده از ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی و رسانه‌ای برای تبیین مواضع برحق ایران،
- حضور فعال در عرصه‌های مختلف از جمله سازمان‌های بین‌المللی برای تحقق اهداف و منافع ملی و تهدیدزدایی.^۱
۸. **علی‌اکبر ولایتی:** مقاومت مدبرانه به معنای ایستادگی در مقابل زیاده‌خواهی‌ها از یک طرف و چاره‌جویی از طرف دیگر به‌همراه دیپلماسی سران و ارتقای سطح مذاکرات به سران کشورهای غربی و همچنین گسترش ارتباطات بین‌المللی در حل مسائل سیاست خارجی دیدگاه این نامزد ریاست جمهوری است.
- وی همچنین معتقد است که تنش‌زدایی باید یک اولویت اساسی در عرصه سیاست خارجی بوده و رئیس‌جمهور آینده باید در روابط خارجی تدبیر داشته باشد نه اینکه بی‌جهت تنش ایجاد کند.^۲

۱. سیاست خارجی از نگاه محمدباقر قالیباف، از سایت تبلیغاتی ایشان به نام حامیان صبح.

۲. تسنیم ۱۳۹۲/۲/۸.

ب) موضوع هسته‌ای

۱. سعید جلیلی: این نامزد ریاست‌جمهوری معتقد است سیاست خارجی حوزه اندیشه است و گفتگوهای هسته‌ای باید بر مبنای اسلام ناب دنبال شود و با یک مدیریت هوشمند که این گفتمان را باور داشته باشد به نتیجه خواهد رسید. در غیر اینصورت در عرصه سیاست خارجی دچار ضعف خواهیم شد.

۲. غلامعلی حداد عادل: وی معتقد است دشمنی آمریکا با انقلاب اسلامی ایران به بحث هسته‌ای و دیگر مباحث ربطی ندارد و این مسائل صرفاً بهانه‌ای برای دشمنی آمریکا با ایران است.

۳. محسن رضایی: این نامزد در مباحث سیاست خارجی و به‌خصوص موضوع هسته‌ای معتقد به دوری از افراط و تفریط به معنای دوری از مقاومت شعاری از یک طرف و تسلیم‌گرایی مطلق از طرف دیگر است. وی معتقد است راه برون‌رفت از مذاکرات بهبود اقتصاد داخل و اتخاذ دیپلماسی به‌منظور کم کردن هزینه‌ها است.

۴. حسن روحانی: به اعتقاد وی ارجاع پرونده هسته‌ای به شورای امنیت و وضع و اعمال تحریم‌های بین‌المللی مبتنی بر ملاحظات سیاسی حاکم بر روابط کشورهای غربی با جمهوری اسلامی ایران بوده و نه دلایل حقوقی و فنی. همانطور که حتی آقای محمد البرادعی در کتاب خاطرات خود، ارجاع پرونده هسته‌ای ایران به شورای امنیت را در آن مقطع زمانی کاملاً سیاسی خوانده است. وی معتقد است دولت نهم با تغییر گفتمان و نادیده گرفتن ملاحظات شناخته شده سیاسی و بین‌المللی، بهترین بهانه را برای تنش و رویارویی آمریکا و حتی کشورهای همسایه با ایران به وجود آورد.

روحانی راهکار برون‌رفت از وضعیت کنونی را درک صحیح شرایط بین‌المللی و فراهم‌سازی ابزارهای متناسب با شرایط نوین جهانی برای تغییر هوشمندانانه و مثبت موازنه به نفع ایران براساس برنامه‌ریزی دقیق و حساب شده با در دست گرفتن ابتکار عمل از طریق بهره‌گیری از همه توانمندی‌های تخصصی و فکری نخبگان ایرانی می‌داند.

۵. **محمد رضا عارف:** این نامزد معتقد به تعامل‌گرایی و گفتگو در حل مسائل سیاست خارجی از جمله موضوع هسته‌ای است و معتقد است با افزایش تعامل و بهبود روابط دوستانه با جهان می‌توان موضوع را حل کرد.

۶. **محمد غرضی:** به عقیده وی ایران در چارچوب معاهده منع گسترش سلاح‌های اتمی به تعهدات خود پایبند بوده و از حقوق مسلم خود چشم‌پوشی نمی‌کند. با توجه به اینکه رهبری نظام ساخت و کاربرد بمب اتم را حرام دانسته‌اند، می‌توان نتیجه گرفت که در دکترین نظامی ایران، سلاح هسته‌ای هیچ جایگاهی ندارد.

۷. **محمد باقر قالیباف:** وی پرونده هسته‌ای را یک پرونده ملی و کلان می‌داند که درخصوص این موضوع باید در چارچوب سیاست‌های کلان نظام حرکت کرد. وی معتقد است در موضوع هسته‌ای باید تمایزی میان سطح استراتژی و سطح تاکتیک قائل شد. به عقیده وی استراتژی حرکتی نظام در موضوع هسته‌ای مشخص است: مقاومت با هدف تأمین منافع در چارچوب حقوق قانونی. دستگاه سیاست خارجی در مقام مجری این چارچوب از طریق مجموعه‌ای از رفتارها و اقدامات باید در مسیر تحقق این اهداف حرکت کند.

تأکید وی بر مقاومت هوشمندانانه و نه صرفاً شعارهای بر سر اصول و شعارهای انقلاب از سویی و رقابت، نه از سر ناچاری بلکه از سر اقتدار و طلب منافع ملی

ازسوی دیگر است.

قالیباف البته تاکتیک‌های گذشته در بحث هسته‌ای را هم نقد کرده و می‌گوید: «ضعف عمده ما در سطح تاکتیکی بوده است. آرمان‌گرایی شعاری و وادادگی در پرونده هسته‌ای به ما ضربه زد. معتقدم به یک دیپلماسی کارآمد هسته‌ای در سال‌های آینده نیاز داریم». وی مقاومت هوشمندانه را چاره‌ساز حل پرونده هسته‌ای دانسته و آن را نیازمند اجماع و وحدت داخلی و تقویت اقتصاد ملی برای کاهش اثرپذیری از فشارها و پرهیز از رفتارهای هیجانی دانسته و هدف از مقاومت را ناامید کردن دشمن برای تن دادن به مذاکره می‌داند.

۸. **علی‌اکبر ولایتی:** وی معتقد است مسئله هسته‌ای ایران قابل حل است و این امر بدون از دست دادن فناوری هسته‌ای امکانپذیر است. به اعتقاد وی از طریق ایستادگی در مقابل زیاده‌خواهی غرب و چاره‌جویی مدبرانه می‌توان موضوع هسته‌ای را حل و فصل کرد. در این راستا باید بر حق غنی‌سازی اصرار ورزید و هدایت دیپلماسی به‌صورت هوشمندانه انجام گیرد. وی معتقد به دیپلماسی سران است به این معنا که باید سطح مذاکرات را بالا برد و به‌جای مذاکره با دیپلمات‌هایی که اختیار تصمیم‌گیری ندارند، با سران این کشورها مذاکره کرد.

ج) تحریم‌ها

۱. **سعید جلیلی:** استفاده از ظرفیت کشورهای که با ما تعامل بیشتر دارند و همچنین کشورهای همسایه برای دور زدن تحریم‌ها مورد نظر این نامزد است. برای مثال ایشان به

موضوع وارد کردن دارو از کشورهای اروپایی اشاره می‌کند و معتقد است در این خصوص باید از ظرفیت کشورهای آمریکای لاتین که در این حوزه پیشرفت دارند، استفاده کرد.

۲. **غلامعلی حداد عادل:** وی مشکلات اقتصادی داخلی را ناشی از تحریم‌ها می‌داند و اولویت سیاست خارجی خود را حل مسئله تحریم‌ها معرفی می‌کند که از طریق جهاد اقتصادی، مقاومت ملی، کار و سرمایه ایرانی می‌توان آنها را بی‌اثر کرد.

۳. **محسن رضایی:** این نامزد راه حل برون‌رفت از تمام مشکلات کشور و از جمله تحریم‌ها را حل مسائل اقتصادی داخل و نیز اتخاذ دیپلماسی قوی برای مذاکره خارجی می‌داند و معتقد است نباید اجازه داد که تحریم‌ها طولانی شود و زمان از دست برود زیرا هدف غرب از اعمال تحریم‌ها تضعیف اقتصاد کشور در طول زمان است.

۴. **حسن روحانی:** به اعتقاد وی تلاش برای لغو تحریم‌ها باید در اولویت قرار گیرد و راه برون‌رفت از وضعیت موجود این است که از طریق تعامل منطقی و عقلانی با دیگران تلاش کرده و برنامه دقیقی تدوین شود. روحانی معتقد است با توجه به شرایط موجود، در گام‌های نخست باید به مذاکره به مثابه بستری برای جلوگیری از شدت یافتن بیش از پیش فشارها و متوقف ساختن روند تحریم‌های کنونی نگریسته شود و در مراحل بعدی باید در پی تعدیل فضا تا حذف کامل تحریم‌ها پیش رفت.

۵. **محمدرضا عارف:** این نامزد در مورد کاهش و رفع تحریم‌ها معتقد به افزایش انسجام داخلی و تعامل‌گرایی بین‌المللی از طریق افزایش تعامل با جهان و برقراری روابط دوستانه با کشورها و گسترش ارتباطات بین‌المللی است.

۶. **محمد غرضی:** به عقیده این نامزد در مشکلات اقتصادی جاری سوءمدیریت و تصمیمات نسنجیده و نیز تحریم‌ها نقش داشته‌اند. به همین دلیل باید دولتی قوی و

متخصص که از توان لازم برای مواجهه با چالش‌های داخلی و خارجی برخوردار باشد بر سر کار آید. در واقع تحریم‌ها، از جانب قدرت‌های بزرگ برای شکستن استقلال ایران تحمیل شده است. ملت ایران به هیچ قیمتی استقلال خود را از دست نمی‌دهد.

۷. **محمدباقر قالیباف:** وی معتقد است که مشکلات کشور را بیش از آنکه ناشی از تأثیر تحریم‌ها باشد، نتیجه سوءمدیریت داخلی است. تحریم‌ها اگرچه تأثیرگذارند ولی می‌توان با مدیریتی کارآمد و جهادی به راحتی تبعات آن را کنترل و مهار کرد. قالیباف معتقد است که تحریم‌ها صرفاً برای وادار کردن مردم ایران به تسلیم در برابر غرب وضع شده و باید با تکیه بر اصول و با پرهیز از شعار صرف به جنگ آن رفت.

به عقیده وی اینکه بگوییم مشکلات اقتصادی تنها زمانی حل می‌شوند که موضوع تحریم‌ها حل شود، معنای دیگرش آن است که بپذیریم همه مشکلات اقتصادی فعلی ما ناشی از تحریم‌ها و مسائل سیاست خارجی است. اما این حرف برای پنهان کردن نقش سوءمدیریت‌های اقتصادی موجود است.

۸. **علی‌اکبر ولایتی:** وی معتقد است می‌توان تحریم‌ها را با وجود داشتن برنامه هسته‌ای صلح‌آمیز حل کرد و با داشتن دیپلماسی فعال، گسترش ارتباطات بین‌المللی و تنش‌زدایی می‌توان تحریم‌ها را کاهش داد.

د) آمریکا و رژیم صهیونیستی

۱. **سعید جلیلی:** این نامزد ریاست‌جمهوری یکی از اشکالات در سیاست خارجی را نگاه محدود به چند قدرت بزرگ که با ایران بیشترین اختلافات را در اصول، اهداف و

ارزش‌ها دارند، می‌داند و معتقد است که باید از فرصت ارتباط با کشورهای که با جمهوری اسلامی ایران نقاط مشترک جدی دارند، استفاده کنیم. یعنی در واقع سیاست خارجی دولت احمدی‌نژاد مبنی بر گرایش به سمت آمریکای لاتین را تحسین می‌کند. وی معتقد است دستگاه سیاست خارجی و بخش‌های مربوط به سیاست خارجی در دستگاه‌های دیگر همچون وزارتخانه‌های اقتصادی، صنعتی و کشاورزی نگاهشان معطوف به آن چند کشوری باشد که با ما تعامل بیشتری دارند.

۲. غلامعلی حداد عادل: در مجموع این نامزد ریاست جمهوری شیوه دولت دکتر احمدی‌نژاد را در سیاست خارجی می‌پسندد و معتقد است موضعی عزتمندانه و مستقلانه داشت، اما در برخی جزئیات آن را نقد می‌کند. وی معتقد است مذاکره تنها با تغییر رفتار آمریکا معنا پیدا می‌کند و شرط مذاکره را کم کردن دشمنی آمریکا با ایران می‌داند، اما در عین حال اعتقاد دارد که آمریکایی‌ها هیچ‌گاه خواهان چنین مذاکره‌ای نیستند برای اینکه آنها مایلند ایران را تحت فشار قرار داده و با ایران تضعیف شده سر میز مذاکرات بنشینند.

۳. محسن رضایی: وی تعامل مستقیم با کشورهای غربی را تضمین کننده بهبودی شرایط اقتصادی نمی‌داند. به اعتقاد این نامزد مبارزه ما با آمریکا در واقع برای دفاع از اصول و ارزش‌هاست و یک جنبه دفاعی دارد ولی مبارزه آمریکا با ایران به خاطر تسلیم کردن ما صورت می‌گیرد. اما این مبارزه باید به یک سرنوشت منطقی برسد. به نظر وی آمریکایی‌ها باید اصول انسانی، صلح، امنیت بین‌المللی و استقلال کشورها را بپذیرند و اگر چنین اتفاقی رخ دهد، در آن صورت رفتار ایران هم عوض می‌شود.

۴. حسن روحانی: به عقیده وی مجموعه‌ای از چالش‌ها یا نگرانی‌ها میان ایران و

آمریکا وجود دارد که طی سال‌های متمادی بر شدت و دامنه آن افزوده شده است. در شرایط فعلی، هرگونه از سرگیری روابط بین دو طرف نیازمند ایجاد تغییرات جدی در رویکرد ایالات متحده آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. در این صورت، در پیش گرفتن سیاست تنش‌زدایی و نه الزاماً ایجاد رابطه، و همچنین تلاش برای درک متقابل از جمله نخستین گام‌هایی است که باید برداشته شود.

این نامزد ریاست جمهوری مذاکره را آسان‌ترین و عقلانی‌ترین راه حل و فصل اختلافات می‌داند که به صورت یکی از اصول شناخته شده حقوق بین‌الملل درآمده است. از این رو معتقد است باید با ارزیابی دقیق شرایط فعلی و در صورت اقتضا، از مذاکره و گفتگوی دوجانبه با آمریکا با شرط تضمین حداکثر منافع برای ملت ایران پرهیز نکرد. اما وجود اختلافات نظری و ساختاری در سیاست‌های خارجی دو کشور را حتی در صورت عادی‌سازی روابط، واقعیتی طبیعی و انکارناپذیر می‌داند.

به عقیده وی در شرایط کنونی، برخی مسائل منطقه‌ای می‌تواند موضوع همکاری‌های دوجانبه با آمریکا در راستای منافع منطقه‌ای ایران قرار گیرد.

۵. محمدرضا عارف: وی رویکرد خود را در روابط خارجی تأمین منافع و امنیت ملی در چارچوب قانون اساسی می‌داند و معتقد است اگر اسرائیل را کنار بگذاریم با هیچ کشوری منع مذاکره نداریم، مذاکره نباید از موضع ضعف باشد، موظف به حفظ منافع ملی هستیم، اما نمی‌توان حقوق مشروع طرف دیگر را در نظر نگرفت همچنین حضور ما باید در مجامع بین‌المللی پررنگ و مؤثر باشد.

۶. محمد غرضی: رویکرد این نامزد در روابط خارجی با کشورها، شفافیت و تعامل

است. وی معتقد است تعامل دولت‌ش با آمریکا در مقابل چشم‌ان مردم ایران خواهد بود. غرضی می‌گوید: ملت ایران هرگز به هیچ دولتی اجازه نمی‌دهد که پشت درهای بسته و به دور از چشم مردم با آمریکا مذاکره کند. آمریکا به دنبال افزایش فشار به انقلاب اسلامی است و می‌خواهد ایران را وادار به مذاکره‌ای ذلت‌بار کند. دولت من اهل تعامل است و این تعامل را با شفافیت و از موضعی عزت‌مدار دنبال خواهد کرد.

۷. محمدباقر قالیباف: این نامزد معتقد است سیاست خارجی ما به‌جای تأکید یک‌سویه بر تقابل یا ائتلاف، باید بر روی رقابت جدی برای تأمین منافع ملی متمرکز شود. تقابل با آمریکا به خودی خود ارزش نیست؛ همانطور که ائتلاف و کرنش کردن نمی‌تواند منافع ما را تأمین کند. پرهیز از افراط و تفریط و داشتن نگاه آرمانگرایی واقع‌بینانه مورد تأکید این نامزد است. وی مذاکره متوازن را یک ابزار در رویکرد رقابتی خود برای تأمین اهداف، آرمان‌ها و منافع ملی می‌داند.

۸. علی‌اکبر ولایتی: وی تصریح می‌کند که موضعش در رابطه با آمریکا همان است که مقام معظم رهبری تاکنون چندین بار اعلام کرده‌اند و معتقد است به‌کار بردن لفظ «تابو» را در این ارتباط ناشایست می‌داند زیرا تابو یک نماد تغییرناپذیر است و افراد بدون دلیل و منطق پایبند آن هستند. در مورد مذاکره با آمریکا این لفظ به معنای این است که سیاست جمهوری اسلامی ایران در این ارتباط منطقی نیست.

نتیجه‌گیری

رهبر معظم انقلاب در همان سال‌های اولیه رهبری و زعامت خود، در دیدار با مقامات وزارت امور خارجه عقلانیت را تالی منطقی و بلافصل انقلابی‌گرایی و از اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی دانستند. در همان دیدار و دیدارهای بعد عنوان شد که پیشبرد اهداف انقلابی و اصولی نیازمند عقلانیتی است که جز از طریق مجهز شدن به سلاح زمانه، یعنی دانش و تخصص به دست نمی‌آید و سپس اصول راهنمای سیاست خارجی ایران جهت تحقق اهداف انقلاب را «عزت، حکمت و مصلحت» معرفی کردند که علاوه بر قرار دادن کشور در مسیر استقلال، سربلندی، توسعه و کارآمدی، از اصول اساسی و ارزش‌های راستین نظام اسلامی نیز به‌خوبی پاسداری می‌شود.

در مجموع با بررسی دیدگاه مقام معظم رهبری در سیاست خارجی و همچنین بررسی نظرات نامزدها نسبت به مسائل سیاست خارجی چنین برمی‌آید که همه نامزدها معتقدند برقراری روابط خارجی تحت چارچوب قانون اساسی و سیاست‌های کلی مورد نظر رهبر معظم انقلاب شکل می‌گیرد و دولت آینده باید دقیقاً در این چارچوب حرکت کند. در واقع می‌توان گفت نامزدها در چارچوب کلان سیاست خارجی نظام همراستا هستند، اما در شیوه اجرا، اتخاذ دیپلماسی مناسب، رویکرد دولت‌های مختلف نسبت به موضوعات سیاست خارجی جمهوری اسلامی دارای تفاوت‌های اساسی هستند.

نکته قابل توجه این است که انتقاد نامزدها نسبت به سیاست خارجی دولت دهم نه تنها در بین نامزدهای اصلاح‌طلب، بلکه در میان نامزدهای اصولگرا نیز مشهود است. به‌طوری که با وجود بیان نقاط قوتی همچون سیاست خارجی تهاجمی داشتن،

دفاع همه‌جانبه از حقوق هسته‌ای ملت ایران؛ نسبت به رویکرد دولت دهم در اتخاذ سیاست خارجی مناسب برای دستیابی به اهداف نظام در حوزه‌های هسته‌ای، کاهش تحریم‌ها، مذاکرات با قدرت‌های بزرگ انتقادات فراوانی دارند.

در این راستا برخی معتقدند که کشور در صحنه بین‌المللی با چالش‌های زیادی مواجه است و دولت باید در عرصه سیاست خارجی رویکرد تعامل‌گرایی را محور قرار دهد. برخی نیز بر مقاومت و پافشاری بر ارزش‌ها تأکید می‌کنند. عده‌ای نیز توجه به اقتضائات عملی سیاست خارجی را شرط موفقیت آن دانسته، انسجام داخلی را در تأثیرگذاری بین‌المللی مهم تلقی کرده و برخی نیز حرکت به سمت یک سیاست خارجی هوشمند براساس اصول، ارزش‌ها، امکانات و محدودیت‌ها را محور فعالیت‌های خود معرفی می‌کنند.

از جمله دیگر محورهای مرتبط با سیاست خارجی که نامزدها بر آنها تأکید می‌کنند می‌توان به تغییر در ساختار دیپلماسی کشور و استفاده از همه ظرفیت‌ها و توان نیروهای نخبه و دلسوز، ضرورت دنبال کردن اصول استقلال‌طلبانه با هزینه‌های کمتر، جلوگیری از افراط و تفریط‌ها و سوءاستفاده معاندان و مغرضان، عرضه فرهنگ مردم‌سالاری دینی در عرصه داخلی و بین‌المللی اشاره کرد. برخی نامزدها نیز معتقدند باید در عرصه بین‌المللی و سیاست خارجی، با تنش‌زدایی، ایجاد تعامل و گفتگوهای سازنده و شفاف براساس احترام و حفظ عزت و کرامت، حقانیت سیاسی کشور را هم به اثبات برسانیم.

پیرامون موضوع هسته‌ای نیز همه نامزدها غنی‌سازی را جزء حقوق همه اعضای NPT دانسته و معتقدند نباید از حقوق خود در این زمینه صرف‌نظر کنیم و معتقدند براساس فرمایش رهبر معظم انقلاب جمهوری اسلامی از برنامه هسته‌ای

خود استفاده غیرصلح آمیز نخواهد کرد. اما در نوع رویارویی با غرب بر سر موضوع هسته ای مواضع متفاوت و گاه متضادی دارند. برخی معتقدند نباید اقتصاد و تولید را در کشور فدای مواضع هسته ای سرسختانه کرد و باید با دیپلماسی هوشمند هم انرژی هسته ای را حفظ کرد و هم چرخ اقتصاد و تولید در کشور بچرخد. در این میان چند نفر از نامزدها به بحث دیپلماسی سران تأکید داشتند و معتقد بودند مذاکرات باید در سطح کسانی باشد که دارای قدرت تصمیم گیری هستند و باید از طریق هدایت دیپلماسی به صورت هوشمندانه مسئله هسته ای را حل کرد.

نکته حائز اهمیت در اینجا این است که برای خروج از بن بست هسته ای اتخاذ رویکرد مقاومت هوشمندانه می تواند راهگشا باشد. شاخص های این رویکرد می تواند ایستادگی در احقاق حقوق هسته ای، هدایت هوشمندانه دیپلماسی، گسترش ارتباطات بین المللی، تعامل سازنده و فزآینده با جهان براساس سه اصل عزت، حکمت و مصلحت مورد نظر رهبری و دیپلماسی هوشمند در سطوح بالاتر باشد.

نکته دیگری که می توان مطرح کرد این است که اکثر نامزدها دفاع همه جانبه از ملت مظلوم فلسطین و مبارزه با رژیم اشغالگر صهیونیستی را به عنوان یکی از اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی می دانند. اما در مورد امکان و چگونگی برقراری رابطه با آمریکا معتقدند در چارچوب نظام برای دفاع از حقوق ملت و از موضع برابر و نبود رابطه سلطه، می توان با آمریکا گفتگو کرد.

دیدگاه نامزدهای یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در حوزه سیاست خارجی را می توان به طور خلاصه در شکل جدول ذیل توضیح داد:

جدول دیدگاه نامزدهای یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در حوزه سیاست خارجی

نام نامزدها	رویکرد کلی سیاست خارجی	موضوع هسته‌ای	تحریم‌ها	روابط خارجی
سعید جلیلی	مقاومت ارزش‌گرا	مدیریت هوشمند و باور و اعتقاد راسخ به گفت‌وگو اسلام ناب	استفاده از ظرفیت‌های کشورهایی که با ما نقاط مشترک فراوان دارند (آمریکای لاتین)	پرهیز از نگاه محدود به چند کشور قدرتمند در برقراری رابطه
غلامعلی حداد عادل	مقاومت مدیرانسه و عزت‌مدار	مذاکره از موضع اقتدار و عزت مانند ویتنام	جهاد اقتصادی، مقاومت ملی	شرط مذاکره با آمریکا پافشاری بر عزت و استقلال
محسن رضایی	مقاومت نتیجه‌گرا (دوری از مقاومت شعاری + دوری از تسلیم‌گرایی)	استراتژی قیچی (کارآمدی اقتصادی + دیپلماسی قوی)	تولید و رفع گرانی	دوری از افسراط و تفریط در سیاست خارجی پیشبرد دیپلماسی با هزینه کمتر
حسن روحانی	تعامل‌گرایی	درک صحیح شرایط بین‌المللی تغییر هوشمندانه و مثبت موازنه به نفع ایران	تعامل منطقی و عقلانی با دیگران استفاده از مذاکره برای جلوگیری از شدت یافتن فشارها و در مراحل بعد متوقف ساختن روند تحریم‌ها	تنش‌زدایی حفظ منافع و امنیت کشور فرصت‌سازی برای مردم
محمد رضا عارف	صلح و گفتگو	تأمین منافع و امنیت ملی در چارچوب قانون اساسی مذاکره از موضع عزت	انسجام داخلی و تعامل‌گرایی بین‌المللی	تنش‌زدایی تعامل بیشتر برای بهبود روابط دوستانه با جهان اولویت بخشیدن به روابط با مسلمانان و جنبش غیرمتعهدها حضور پررنگ در مجامع بین‌المللی
محمد غرضی	انعکاس استعداد داخلی	انسجام داخلی پایبندی به تعهدات در چارچوب معاهده منع گسترش اتمی	انسجام داخلی	شفافیت و تعامل انسجام داخلی و حفظ استقلال گسترش دوستی و تعامل با همه همسایگان
محمدباقر قالیباف	مقاومت مقتدرانه و رقابت هوشمندانه	نقد آرمان‌گرایی شعاری و وادارگی هسته‌ای مقاومت جدی، هوشمندانه و معقول برای احقاق حق ملت ایران	مدیریت کارآمد و جهادی پرهیز از شعارگرایی فعال‌سازی دیپلماسی اقتصادی	دیپلماسی فعال منطقه‌گرایی حرکت در چارچوب سند چشم‌انداز
علی‌اکبر ولایتی	مقاومت مدیرانه	ایستادگی در مقابل زیاده‌خواهی‌های غرب چاره‌جویی با تدبیر اصرار بر حق‌گنی‌سازی هدایت هوشمندانه و عدم قهر با کشورهای دیگر	دیپلماسی فعال برای کاهش هزینه‌ها دیپلماسی در سطح سران کشورهای غربی	تنش‌زدایی تعامل سازنده و فزاینده با جهان براساس عزت، حکمت و مصلحت گسترش ارتباطات بین‌المللی

- در مجموع باید این نکته را در نظر گرفت که دولت جدید با هر گرایشی که باشد، باید این نکات را در عرصه سیاست خارجی خود مدنظر قرار دهد:
- ترسیم چشم‌اندازی بلندمدت برای حفظ ثبات و امنیت پایدار با آگاهی بر تحولات راهبردی جهانی،
 - شناسایی و تدوین سیاست‌های متناسب برای درک تهدیدها و چالش‌های داخلی و خارجی در تقابل با جلوه‌های بحرانی مسائل خارجی،
 - تلاش برای تحقق اقتدار ملی و بین‌المللی منطبق با منافع همه‌جانبه کشور،
 - تلاش در جهت خنثی‌سازی تحریم‌ها و حل مسائل هسته‌ای کشور از طریق اجماع و انسجام داخلی و تعامل‌گرایی بین‌المللی،
 - استفاده از ظرفیت کشورهای اسلامی و غیرمتعهدها در جهت حل مسائل و مشکلات اقتصادی، کاهش تحریم‌ها، احقاق حقوق هسته‌ای ملت و ...،
 - تدوین برنامه‌ای جامع و مدون درخصوص تحولات در جهان عرب و بیداری اسلامی در چارچوب منافع و مصالح نظام با توجه به تداوم تبعات و تأثیر و تأثر جمهوری اسلامی ایران در این تحولات،
 - تلاش در جهت گسترش روابط با همسایگان در جهت تأمین منافع و امنیت ملی و گسترش منطقه‌گرایی مورد نظر در سیاست‌های کلی و سند چشم‌انداز،
 - تلاش برای تعدیل و خنثی‌سازی تهدیدها و چالش‌های پیش‌روی نظام،
 - ضرورت توجه ویژه به نوسازی و توسعه کشور و تأمین سطح قابل توجهی از رفاه مادی و معنوی برای عموم جامعه که این امر جز با اعمال یک سیاست

خارجی همه‌جانبه و مبتنی بر اعتمادسازی متقابل و همکاری مؤثر، امکان‌پذیر نیست،

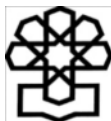
- حضور فعال و مؤثر در تعاملات بین‌المللی با هدف ایجاد تشکلهای همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی برای ممانعت از تثبیت نگرش‌های هژمونیک،

- ضرورت توجه به تبیین همه‌جانبه و اعمال ظرفیت‌های قانون اساسی در امور داخلی و خارجی کشور برای حل مسائل پیش‌رو در سیاست خارجی،

- استفاده از ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی ایران و ایجاد هماهنگی مؤثر میان جنبه‌های فیزیکی و نرم‌افزاری در دیپلماسی و ایجاد شرایط تعامل در نظام بین‌الملل به‌منظور دستیابی به جایگاه مناسب کشور در صف‌بندی‌های نظام بین‌الملل و کاهش هزینه‌های بین‌المللی.

منابع و مآخذ

- در متن گزارش ذکر شده است.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۰۱۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ویژه‌نامه تا انتخاب یازدهم (۷) نسبت‌سنجی دیدگاه‌های نامزدها با اصول سیاست خارجی در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: سمانه احمد خان‌بیگی

ناظر علمی: مهدی امیری

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. سیاست خارجی

۲. کاندیدا

۳. انتخابات

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۳/۲۲